

80. Lévai, *Hungarian Jewry and the Papacy, i. m.*, 50–51. o. Lásd továbbá a szintén általa írt *Szürke könyvet* a 13–30., és a 68–69. o. és a *Zsidósors Magyarországon*, a 179–183., a 202–206., a 319–320, és a 349–351. o.

81. A német államok a vidéki deportálások befejeződése előtt a Nemzetközi Vöröskereszthez hasonlóan nem indítottak mentő- és segélyezőakciókat. A semleges államok 1944-es álláspontjáról bizonyítékokkal alátámasztott áttekintést ad Váradi László: „Külföldi diplomáciai mentési kísérletek a budapesti zsidóságért.” *Medvetánc*, Bp., 1985, 2–3. sz., 99–110. o.

82. Sztójay Veesenmayernak szóló június 27-i feljegyzését lásd a 25. fejezet „A koronatanács június 26-i ülése” c. szakaszában.

83. A német külügyminisztériumot olyannyira nyugtalanította a svájci sajtoreakció, hogy tiltakozást akart benyújtani, később azonban elállt ettől a tervtől, mert attól tartott, hogy ez kockára tenné a magyar szuverenitás mítoszát. Ilyenformán azt javasolták, hogy a magyarok tegyék meg ezeket a lépéseket. *NA*, T–120. mikrokópia, 4664. tekercs, K1509/K350356.

84. Lásd a 23. fejezetben „Az auschwitz-i jegyzőkönyvek” c. szakaszt.

85. *Vádirat*, 3:190–192. o.

86. A német külügyminisztérium sajtóosztálya lehallgatta a tiltakozást és a folyamodványt. A szöveget lásd *NA*, T–120. mikrokópia, 4664. tekercs, K1509/K350291.

87. *Uo.*, K1950/K350354. Lásd továbbá *RLB*, 369. dok.

88. *Vádirat*, 3:296. o.

89. A mentendők számának növelésére Krausz és cionista munkatársai a 7000-et 7000 családfőként értelmezték, ami ténylegesen 30 000–40 000 zsidót jelentett. E tervet további részleteit lásd a 29. fejezet „A Krausz-vonal” c. szakaszában.

90. Lutz 1945 áprilisában tért vissza Svájcba. Még úton Isztambulba interjút adott, amelyben áttekintette a magyar zsidók tragédiáját és problémáit. A szöveget lásd Jeruzsálemben, a Központi Cionista Levéltárban, S26/1190 köteg. Lutz 1975-ben halt meg Svájcban, 73 esztendőskorában. Előéletének további részleteit lásd Alexander Grossmann: „Erinnerung an alten Generalkonsul Charles Lutz”. *Neue Zürcher Zeitung*, 1975. február 26., valamint uő: *Nur das Gewissen. Carl Lutz und seine Budapest-er Aktion. Geschichte und Porträt*. Verlag im Waldgut, Wald, 1986. Forrásanyagokat közöl Bronia Klibanski: „Archives of the Swiss Consul General Charles Lutz.” *Yad Vashem Studies*, vol. XV. Yad Vashem, Jerusalem: 1983, 357–366. o. Lásd még Theo Tschuy: *Carl Lutz und die Juden von Budapest*. Verlag Neuer Zürcher Zeitung, Zürich, 1995.

91. Jäger november 10-én hagyta el Budapestet. Feladatait Antoine J. Klichmann, annak elutazása után december 9-én pedig Harald Feller követségi titkár vette át. E. Szatmári: *Bericht über die Tätigkeit der neutralen Vertretungen in Budapest...* kézirat, 16. és 23. o. Szatmári úr sajtószakértőként működött a svájci követségen a háború idején.

92. *Vádirat*, 3:242–245. o.

93. *Uo.*, 247–249. o.

94. *RLB*, 324–326. dok. Lásd továbbá a 25. és a 29. fejezetet.

95. Amikor november 15-én felállították a „nemzetközi gettót”, 72 házat jelöltek ki a svájci védettségű személyek elszállásolására. Ez a hamisított iratok birtokosainak nagy száma miatt nem bizonyult elegendőnek. Lévai, *Szürke könyv, i. m.*, 182. o. Lásd továbbá a 26. fejezetet.

96. A cionista illegális mozgalom nagy számban állított elő hamis védiratokat, és ezt internáltak kiszabadítására használták, valamint zsidókról, elsősorban a cionisták-